

<Francisci Tranquilli Andronici
CARMINA ET EPISTOLAE>

1.

AAGn 5/37, Nr. 14
(Bolz, pp. 379-381)

/1r/ Reuerendissimo atque amplissimo domino domini Ioanni Lasski, archiepiscopo Gnesnensi ac primati Regni Pollonie, domino suo obseruandissimo, Franciscus Andronicus Tragurinus.¹

Vnica tu nostrae, praesul, facundia linguae
 Maximaque Illirici spesque decusque soli,
Et si magna tui nostras peruenit ad aures
 Fama satis clari nominis atque loci,
Maior at in toto constat tua gloria mundo, 5
 Et superas animi teque tuosque bonis.
Prima quidem pietas in casto pectore splendet:
 Hac et mortales prosequerisque deos;
Simplicitas prudens diuos imitata parentes,
 Et comitas uultu² est conspicienda tuo; 10
Iusticia ingenuum iam te Phociona reseruat,
 Fabricium splendor religioque Numam.

¹ *Tragurinus] infra lineam add. alia manus*

² *uultu] corr. ex vuultu*

Frane Trankvil Andreis
PJESME I PISMA

1.

Preuzvišenom i presvijetlom monsinjoru Janu Łaskom, nadbiskupu Gniezna i primasu Poljskoga Kraljevstva, svojemu prepoštovanom gospodaru, Frane Andreis Trogiranin¹

Ti što u jeziku našem si, biskupe, rječit bez premca,
I što si ilirskog tla najveća dika i čast,
Makar do moga je uha o Tvojemu veoma znanom
Imenu dospio glas, kao i ugledu tvom,
Veća se hvala širi o Tebi po čitavu svijetu, 5
Dobra su duha tvog Tvoje nadmašila sve.
Prvo je od njih vjernost u čistom srcu što sjaji:
Uvijek iskazuješ nju ljudima, bozima svim;
Iskrenost razborita, po uzoru predaka divnih,
Ljubazan nastup i lik – svojstva te ističu ta; 10
Pravednost Tvoja Te ravnim Fokionu² čestitom čini,
Fabriciju³ pak čast, Numi⁴ pobožnosti žar.

¹ »Trogiranin« dodano drugom rukom.

² Fokion, atenski državnik i vojskovođa (4. st. pr. Kr), bio je na glasu zbog svoje hrabrosti, čestitosti i jednostavna načina života.

³ Gaj Fabricije Luscina, rimski državnik i vojskovođa (3. st. pr. Kr.), dva puta konzul, stekao je ugled svojim poštenjem i nepodmitljivošću.

⁴ Numa Pompilije, po legendi drugi kralj Rima (naslijedio Romula), poznat po pobožnosti; pripisuje mu se, među inim, stvaranje rimskih vjerskih institucija i obreda.

Singula quid numerem, quum quidquid frigidus axis,
 Hesperus atque Oriens, et Minor Vr̄sa regit,
 Omnes paene tuę superasque cacumine mentis 15
 Primus et in patrio diceris esse solo?
 Ergo nec immerito te Christi signa ferentem
 Vnanimis populus constituere ducem,
 Nec minus in studiis perstas³ splendore coruscus,
 Namque foues doctos, praesul, ubique uiros, 20
 Et Pegaseo madefactis fonte poaetis
 Nempe faues magna non sine laude tui.
 Iam Moecenatem rumor te personat Vr̄be,
 Mirantur priscam tempora nostra fidem.
 Hęc tua iam pietas nunc me cantare coegit, 25
 Parua licet, certo tempore plura canam⁴.
 /Iv/ Inclyta nam uirtus tua me compellit ut ipse
 Carmine iam referam stemmata digna tui.
 Nec tenuem, praesul, nostram contemne Camoenam:
 Carmina non cures, sed memorare fidem. 30
 Tu tamen interea uentos patiando secundos
 Scilicet Andronici sit tibi cura tui.

2.

AAGn 5/29, Nr. 15
 (Bolz, pp. 382-383)

/Iv/ Andronicus ad Virginem

Salue, stelliferi p̄clarum sydus Olympi,
 Virgo parens magni non uiolata Dei,
 Gloria cęlicolum, foelix Regina Tonantis,
 Humani generis spes, uia, uita, decus;
 Inter uirgineos splendes pulcherrima cętus 5
 Et super angelicos es ueneranda choros.
 Quicunque aduersis agitatur, Diua, querellis,
 Haud frustra exclamat numen opemque Tui.
 Protinus exorat Te Christi, Virgo, fidelis,
 Namque faues populo, Virgo benigna, Tuo. 10

³ perstas] *sic*

⁴ canam] *ipse corr. ex loquar*

Čemu da nižem, kad svugdje gdje večernja, jutarnja zvijezda
 Mali medvjed il pol ledeni prostire vlast, 15
 Gotovo svakog oštrinom nadilaziš svojega uma,
 Prvo Ti mjesto k tom priznaje očinsko tlo?
 Stoga je s pravom Tebe, što nosiš Kristove znake,
 Uz jednodušan glas vođom proglasio puk.
 Ustraješ k tomu sveudilj u nauci, blistaš od sjaja, 20
 Učene ljude sve potičeš, biskupe, Ti,
 Pa i poete, što mokri od Pegazova su vrela,
 Pomažeš, pritom i sam stječuci nemalu čast.
 Naše vrijeme se divi toj čestitoj naravni drevnoj –
 Da si Mecenat nov, Gradom se prostire glas.
 Stoga dobrostivost Tvoja i ponuka mene da pjevam, 25
 Makar i malo, al još pjevat u pravi ću čas.
 Sjajna Tvoja vrlina i mene tjera da pjesmom
 Proslavim dostojni rod kojemu pripadaš sam.
 Ti pak slabašnu Muzu ne prezri, biskupe, moju:
 Gledati nemoj na stih, nego na vjernosti znak. 30
 Pa dok sveudilj brodiš uz povoljne vjetrove,⁵ ipak
 Kadšto pomisli, daj, i na Andronika svog.

2.

Andronik Djevici

Zdravo, o sjajna Ti zvjezdonosnog Olimpa diko,
 Djevice, čiji plod rođen bez ljage je Bog,
 Slavo svetih svih, Gromovnikova kraljice sretna,
 Nada si, život, i put, ures za ljudski si rod: 5
 Sred djevičanskoga mnoštva ko najljepša blistaš od svijju,
 Veću zaslužuješ čast negoli anđela zbor.
 Komu su god, Božanska, dotužile nevolje, muke,
 Tvoju ne zaziva on uzalud pomoć i spas.
 Odmah Ti molitvu Kristov upućuje, Djevice, vjernik,
 Jerbo dobrostivo svoj, Djevice, pomažeš puk. 10

⁵ U grbu Jana Łaskog prikazana je lađa s kulom.

Deprecor immensis demersus membra tenebris,
 Eripias nostrum corpus ab insidiis,
 Grandia neue mei tot crimina respice, sed me
 Numine, Diua, Tuo nunc et ubique foue.
 Adsis principiis nostre tutela salutis 15
 Incertumque meae dirige mentis iter,
 Oraque nec miseri lacrimantia, Virgo, relinque,
 Sed uirtute Tua me comitare, precor,
 Dum Pater omnipotens his me seruauerit horis
 Corporis et duro carcere clausus ero. 20
 Virgo fauens, nostra cantaberis undique lingua
 Atque erit assiduo nomen in ore Tuum;
 At mox exutus celestes spiritus arces
 Scandet et aetherna pace fruetur iners.

3.

AAGn 5/27, Nr. 13
 (Bolz, pp. 383-388)

/1r/ Amplissimo atque reuerendissimo in Christo patri et domino domino Ioanni Lasski, archiepiscopo Gnesnensi ac primati Regni Pollonię dignissimo, domino meo obseruandissimo.

- 1 Quamquam scio, pater amplissime, Vestram Reuerendissimam Dominationem in omnibus bonarum artium studiis multum uigere et p̄sertim in genere dicendi longe excellere, nihilominus tamen propter illam dubitationem per Vestram Reuerendissimam Dominationem mihi nudiustertius motam, uidelicet orationem solutam metro praestantiorē esse, scribere nunc uisum est, debitam uero non omitendo reuerentiam erga Dominationem Vestram Reuerendissimam. Sed, inquam, non scribo quo Vestrę Reuerendissimę Dominationi enitar persuadere – sus enim Mineruam (ut in Grecorum prouerbio dicitur) non potest docere – uerumenimvero ut quid multi grauissimi auctores opinati sint et meam cum illis sententiam proferam, summittendo me semper maturae atque perspicuae correctioni Dominationis Vestrae Reuerendissimae.
- 2 Quocirca uidetur asserere Reuerendissima Dominatio Vestra pedestrem orationem omnium esse praestantissimam, ut multorum possumus niti exemplo. Antiqua quippe tempora admirata sunt uim et facundiam Demosthenis et Eschinis, Tullii et Hortensii oratorum; ubertatem Thucidydis et Liuii, Diodori et Salustii decorem in historiis. In epistolis quoque dictandis multi sibi laudem uendicauerē, et praecipue ille fons lacteus eloquentiae M. Cicero, et Plinius Iunior, et quam plurimi alii, quos longum esset enumerare. Quibus equidem pro mea parte non eo

Molim, jer udovi moji u tminu bezdanu tonu,
 Izbavi moju pùt, spasi od zasjeda svih,
 Nemoj na prijestupa mojih težinu gledati, nego
 Tvoja nek, Djevice, moć čuva me uvijek i svud.
 Pomoć mi daj na početku, čuvarice mojega spasa, 15
 Nesiguran mi duh nà pravi usmjeri put,
 Bijednika, Djevice, nemoj, kom suze natapaju lice,
 Ostaviti, nek Tvoj kreposni prati me lik
 Sve dok me Svemogući na ovom zadržava svijetu
 I dok u tamnici svog tijela sam zatvoren ja. 20
 Djevice blaga, Tebe moj jezik će slaviti svugdje,
 Bit će na usnama vijek imena Tvojega glas;
 A kad, oslobođena, do dvora nebeskih se duša
 Vine, uživati tad vječni će spokoj i mir.

3.

Presvjetlom i preuzvišenom ocu u Kristu i monsinjoru Janu Łaskom, nadbiskupu Gniezna i predostojnom primasu Poljskoga Kraljevstva, svojemu prepoštovanom gospodaru

Premda znam, presvjetli oče, da se Vaše Prepoštovano Gospodstvo odliku- 1
 je živim nastojanjem u svim lijepim umijećima i da se osobito u govorništvo veoma
 ističe, ipak sam sada odlučio – ne zanemarujući pritom dužno poštovanje prema
 Vašem Prepoštovanom Gospodstvu – da Vam uputim pismo, i to zbog one sumnje
 što ju je Vaše Prepoštovano Gospodstvo prekjučer pobudilo kod mene, naime da
 je prozni izraz izvrsniji od metričkoga. No velim, ne pišem zato da bih se potrudio
 Vaše Prepoštovano Gospodstvo uvjeriti – tã ne može svinja, kako kaže grčka po-
 slovnica, Minervu poučavati – nego zapravo zato da bih iznio što su o tome mislili
 mnogi vrlo ugledni autori, te da njima pridodam i svoj sud, podvrgavajući se, kao
 i uvijek, pravodobnom i jasnom ispravku Vašega Prepoštovanoga Gospodstva.

Dakle, čini se da Vaše Prepoštovano Gospodstvo tvrdi kako je prozni izraz 2
 najizvrsniji od svih, kako možemo potvrditi na brojnim primjerima. Dakako,
 drevno se doba divilo snazi i rječitosti kod govornika Demostena i Eshina, Tulija
 i Hortenzija; obilnosti kod Tukidida i Livija, ljepoti kod Diodora i Salustija kad
 je riječ o povjesničarima. I u sastavljanju pisama mnogi su stekli slavu, a naročito
 onaj mliječni izvor rječitosti Marko Ciceron, i Plinije Mlađi, i veliko mnoštvo
 drugih, koje bi bilo predugo nabrajati. To ja sa svoje strane ne poričem niti se

inficias neque repugno: quis enim sanae mentis ueritatem impugnabit et ea quae sunt ad sensum manifesta?

3 His tamen facultatibus in singulis non possumus bene uti sicuti compage uersuum. Nam rethoricae facultates non nisi in senatu uel in foro, in laudem uel in uituperium, in damnum uel in utilitatem sunt accommodatissime. Historiographi tantum res gestas conscribere solent, epistolae uero sunt inuentae ut amicos de mutuis negociis certiores reddere possimus. At pulcra uersuum concinatio ad quamlibet rem aptissima iudicatur, et in persuadendo plebi, ut Solonem, unum e septem sapientibus orbis, tradunt fecisse. Quum enim propter grauissimas Atheniensium clades edictum foret Athenis quicumque de uindicanda Salamina insula meminisset capite priuaretur, Solon fingens insaniam confectis carminibus adeo persuasit impune ut etiam exinde patriam liberauerit. Numquid et res gestas poetae non conscribunt? Quis enim Virgilio, quem et Latini et barbari in maxima ueneratione habent, luculentius historiam scripserit? Et Lucano uberius? Praeterea quis Flacco maturius? Quis Ouidio modestius epistolas composuerit? Iam et philosophiam Lucretius et astrologiam Manilius heroico carmine clauserunt; ipse etiam Apollo carmine responsa dabat et Sybillae futura praedicebant carmine. Nonne et sanctissimus Dauid metrica ratione psalmos edidit, et himni quottidie in Ecclesia decantantur?

4 Quam ob rem non sine causa apud antiquos poetae maximo sunt habiti in honore, nam et praemium illis fuit commune cum triumphantibus imperatoribus. Nempe nec immerito, quandoquidem etiam Plato censet⁵ poetas afflari diuino furore.⁶ Ex quo inquit Ouidius:

Est deus in nobis, sunt et commercia caeli.⁷

Quod ex hoc facile coniectari potest. Philosophus enim in suis Ethicorum libris asserit sapientes esse diis similes⁸, igitur et poetas. Quod enim philosopho proprium est, id et poetae: ambo speculantur, et uita speculatiua est uita diuina, ut idem Philosophus attestatur.⁹ Vnde poetae afflari spiritu diuino miranda concinunt, at quum se remiserit furor, uix ipsi intelligunt¹⁰ se ipsos.

5 Quapropter poesis esse celeberrimam atque diuinam ac rethoricae historicaeque /Iv/ facultatibus anteponendam satis constat. Ex eo etiam arguitur <quod> quum Alexander Macedo ad sepulcrum Achillis peruenisset, dixit nimium foelicem Achillem, quoniam suarum laudum¹¹ praekonem habuisset Homerum poetam.¹²

⁵ censet] *corr. ex censetur*

⁶ *cf. Pl. Phdr. 245A; Ion 533D-534E; Men. 99CD*

⁷ *Ov. Ars am. 3,549*

⁸ *cf. Arist. Eth. Nic. X.8, 1178b21-23*

⁹ *cf. Arist. Eth. Nic. V.3, 1095b19; X.8, 1178b21-23*

¹⁰ *ante intelligunt ipse sibi cancellauit*

¹¹ *laudum] add. inter lin.*

¹² *cf. Cic. Arch. 24*

tomu suprotstavljam; tã tko bi se pri zdravoj pameti protivio istini i onomu što je razumu očitó.

Pa ipak, tim se pojedinačnim vještinama ne možemo tako dobro služiti kao 3
sklopom stihova. Naime retoričke vještine nadasve su prikladne samo u Senatu ili na Forumu, za pohvalu ili za prijekor, na štetu ili na korist. Povjesničari običavaju pisati samo o znamenitim događajima, pisma su pak izmišljena da bismo mi prijatelje i oni nas mogli obavještavati o poslovima. A lijepo složeni stihovi drže se posve prikladnima za svaku prigodu, pa i kad treba u što uvjeriti puk, kako pripovijedaju da je učinio Solon, jedan od sedam svjetskih mudraca. Kad je naime zbog teških atenskih poraza bilo oglašeno u Ateni da će glavom platiti svatko tko spomene da bi trebalo vratiti Salaminu, Solon je hineći ludilo sastavio pjesme te je, ostavši nekažnjen, toliko uspio u svojem uvjerenju da je kasnije čak i domovinu oslobodio. Pa zar pjesnici ne pišu i o znamenitim događajima? Tã tko je povijest pisao izvrsnije od Vergilija, kojem i Latini i barbari iskazuju najveće poštovanje? Tko od Lukana obilatije? Pa onda, tko od Flaka zrelije? Tko je sastavljao čednije epistole od Ovidija? Već je i filozofiju Lukrecije, a astronomiju Manilije obradio u epskom stihu; i sam je Apolon odgovore davao u stihovima, a Sibila je u stihovima proricala budućnost. Zar nije i presveti David psalme stvarao po metričkim pravilima, a u Crkvi se danomice pjevaju himni?

Stoga su pjesnici s dobrim razlogom bili kod starih u najvećoj časti, pa im 4
je i nagrada bila ista kao i trijumfalnim zapovjednicima. I s pravom, budući da i Platon smatra da su pjesnici nadahnuti božanskom mahnitošću.⁶ Otud Ovidije veli:

Ima u nama bog, i povezani smo s nebom.⁷

A to se lako može zaključiti iz onog što slijedi. Filozof naime u svojoj *Etici* tvrdi da su mudraci slični bogovima,⁸ pa su dakle i pjesnici. Jer, što je svojstveno mudracu, to je i pjesniku: oba promatraju, a promatrački je život božanski život, što Filozof također posvjedočuje.⁹ Zato pjesnici nadahnuti božanskim duhom skladaju čudesne stvari, ali kad mahnitost umine, jedva sami razumiju vlastite riječi.

Zbog toga je sasvim jasno da je pjesništvo najslavnije i božansko te da ga 5
treba pretpostaviti vještinama retorike i historiografije. Na temelju toga se još tvrdi kako je Aleksandar Veliki, kad je došao do Ahilejeva groba, izjavio da je Ahilej više nego sretan jer je za glasnika svoje hvale imao pjesnika Homera.¹⁰

⁶ Usp. Pl. *Phdr.* 245A; *Ion* 533D-534E; *Men.* 99CD.

⁷ Ov. *Ars am.* 3,549.

⁸ Usp. Arist. *Eth. Nic.* X.8, 1178b21-23.

⁹ Usp. Arist. *Eth. Nic.* V.3, 1095b19; X.8, 1178b21-23.

¹⁰ Usp. Cic. *Arch.* 24.

Dius quoque Hieronymus Dalmata conspiciens miram quandam elegantiam atque grauitatem in Virgiliano carmine integros eius uersus in suis diuinis codicibus interserere non est ueritus. Et princeps philosophorum Aristoteles pluribus in locis testimonio Hesiodi, Homeri, Sophoclis et Pindari poetarum sua scripta confirmat.

- 6 Caeterum tria extollunt poetiam facultatem. Tum quia nobiscum innascitur, et ea quae secundum naturam fiunt¹³ teste Cicerone sunt habenda in bonis;¹⁴ nam et Philosophus omnes actus et appetitus naturales bonos esse atque laudabiles passim refert.¹⁵ Vnde etiam Tullius in Tusculanis disputationibus ait:

»Quod si tales nos natura genuisset, haud erat sane quod quisquam ratione atque doctrina perquireret. Nam paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus atque deprauatis opinionibus ita restinguimus ut nusquam lumen appareat naturę. Sunt autem ingenii nostris innata semina uirtutum, quę si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam uitam natura perduceret. Nunc autem, simul atque editi in lucem et suscepti sumus, continuo in omni prauitate et summa opinionum peruersitate uersamur, ut cum lacte nutricis errorem suxisse uideamur.«¹⁶

- 7 Tum etiam quia difficile ad usum conuertitur; multa enim concurrere debent ad poetiam, quod latere non puto Vestrae Reuerendissimae Dominationi, at uero difficilimorum est uirtus, ut in II° Ethicorum asserit Aristoteles.¹⁷ Ideo et Plato dixit: »Per extremas difficultates generosa natura solet in altum emergere.«¹⁸ Vnde et Ouidius inquit:

Ardua per praeceps gloria uadit iter.¹⁹

Tum uero quoniam omnia poetis conueniunt omnesque artes et disciplinas metro magna cum decencia atque facilitate includunt, quemadmodum superius patuit.

- 8 Hactenus de his, ne et modum epistolae excedere, et Vestras doctissimas aures offendere uidear. Caeterum rogo Vestram Reuerendissimam Dominationem istud mihi fortassis arrogantiae non ascribat neque stili humilitatem aspernetur; confisus enim de Vestra innata benignitate atque mansuetudine calamo currenti ac succisiuis horis hec leuia ac pene tanto non digna uiro exarauit. Vestram autem Reuerendissimam Dominationem obsecro ne a solito humanitatis obsequio recedat

¹³ **fiunt] add. inter lin.**

¹⁴ cf. Cic. Sen. 71

¹⁵ cf. Arist. Eth. Nic. I.9, 1099b21-22

¹⁶ cf. Cic. Tusc. 3.2

¹⁷ cf. Arist. Eth. Nic. II.3, 1105a8-13

¹⁸ *Apud Platonem haec uerba reperire non potui. Sed cf. Petri Pauli Vergerii De ingenuis moribus et liberalibus adulescentiae studiis liber 28, in: Humanist educational treatises, ed. and trans. Craig W. Kallendorf, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2002, 34. Item cf. Petri Marsi commentaria in Ciceronis Off. I (1481), ubi citatur Plato: <https://books.google.hr/books?id=Oo9XAAAacAAJ&pg=PR81&dq=%22generosa+natura%22+in+altum+emergere>*

¹⁹ Ov. Tr. 4,3,74

Pa ni sveti Jeronim Dalmatinac, uočavajući upravo zadivljujuću ljepotu i uzvišenost Vergilijeve poezije, nije se ustručavao umetati čitave njegove stihove u svoje božanske sveske. I prvak filozofa Aristotel na više mjesta potkrepljuje ono što piše svjedočanstvom pjesnika Hezioda, Homera, Sofokla i Pindara.

K tomu, pjesništvo uzvisuju tri stvari. Prvo, ono nam je urođeno, a što biva 6 po naravi, to po Ciceronovu svjedočanstvu treba ubrajati među dobra;¹¹ tã i Filozof posvuda iznosi da su naravni čini i težnje dobri i pohvalni.¹² Zato i Tulije u *Raspravama u Tuskulu* kaže:

»Pa da nas je narav na rođenju učinila takvima, zacijelo ne bi bilo razloga da itko istražuje pomoću znanstvene metode. No ona nam je dala male proplamsaje, koje mi lošim vladanjem i iskrivljenim prosudbama ubrzo tako ugasimo da se nigdje ne pojavljuje svjetlo naravi. U našim urođenim svojstvima nalazi se i sjeme vrlina; kad bi mu bilo dano da sazrije, narav bi nas sama vodila do blažena života. Ovako pak, čim se rodimo na svjetlo dana i otac nas dizanjem uvis prizna,¹³ smjesta se nađemo usred svakovrsne pokvarenosti i mnoštva pogrešnih mišljenja, tako te se čini da smo s dojljinim mlijekom usisali i obmanu.«¹⁴

Drugo, pjesništvo se teško privodi korisnoj uporabi, jer za njegov se nastanak 7 mnogo toga mora podudariti, što Vašem Prepoštovanom Gospodstvu, vjerujem, nije nepoznato. Ali vrlina se bavi onim što je najteže, kako u drugoj knjizi *Etike* tvrdi Aristotel.¹⁵ Stoga je i Platon rekao: »Plemenita se narav izdiže iznad najvećih teškoća.«¹⁶ Otud i Ovidije veli:

Vratoloman i strm slava izabire put.¹⁷

Treće, pjesnicima odgovara svaka tema: sve umjetnosti i znanosti mogu se u metru obraditi s velikom prikladnošću i lakoćom, kako je već gore pokazano.

Toliko o tome, kako ne bi izgledalo i da prekoračujem mjeru poslanice i da 8 vrijedam Vaše učene uši. K tomu, molim Vaše Prepoštovano Gospodstvo da mi to ne bi možda upisalo u drzovitost i da s prezirom ne odbaci nizak stil; ove malo vrijedne stvari, gotovo nedostojne tako ugledna muža, zapisao sam u brzini i u slobodnim satima, uzdajući se u Vašu urođenu dobrostivost i blagost. Vaše Prepoštovano Gospodstvo usrdno molim neka ne odstupi od uobičajena poštovanja

¹¹ Usp. Cic. *Sen.* 71.

¹² Usp. Arist. *Eth. Nic.* I.9, 1099b21-22.

¹³ U antičkom Rimu novorođeno bi se dijete položilo pred oca, a on bi ga, u znak da ga priznaje svojim i da ga hoće odgojiti, uzeo u ruke i podigao.

¹⁴ Usp. Cic. *Tusc.* 3,2 (citat je neprecizan, dijelom i iskrivljen).

¹⁵ Usp. Arist. *Eth. Nic.* II.3, 1105a8-13.

¹⁶ Izvor ovog citata nisam uspio identificirati. Identična rečenica pojavljuje se – ali ne kao citat – u djelu: Pauli Vergerii *De ingenuis moribus et liberalibus adolescentiae studiis liber* 28, u: *Humanist educational treatises*, prir. i prev. Craig W. Kallendorf, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2002, 34.

¹⁷ Ov. *Tr.* 4,3,74.

grandemque animum, non paruas uires compenset: qui fecit quod potuit, Scripturas adimpleuit. Caetera uero Dominatio Vestra Reuerendissima solita prudentia prosequetur atque scrutabitur.

9 Valeat Vestra Reuerendissima Dominatio per multa secula foelicissime, cui me humiliter commendo et ad uota paratissimum offero, do atque trado, dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.²⁰

Excellentissimae Vestrae Reuerendissimae Dominationis humilis seruior

Franciscus Andronicus

4.

AAGn 5/23, Nr. 16
(deest in Bolz)

/1r/ Domino suo gratiosissimo.

1 Reuerendissime in Christo pater et domine, domine gratiosissime, quum X²¹ diebus ellapsis coram Vestra Reuerendissima Dominatione mentio fieret de fato inter egreriorum sane doctorum Vestre Reuerendissime Dominationis acute disserentium contentiones seu potius colloquia, me tunc immiscere, rudem fortasse atque ignarum, non putauit, ne quid inconsulte proferre me contigisset, unde plurimum me potuisset penitere, quoniam ab antiquissimo poetarum Hesiodo didiceram linguam compescere esse homini pulcrum et laudabile, unde ait:

Hesiodus

Optimus est homini linguę thesaurus et ingens
Gratia que parcis mensurat singula uerbis.²²

Caeterum quia plerosque auctores grauissimos legi qui de fato scripserunt, non parum anceps dubiusque sum propter eorundem dissensiones; et, quod maius est, tacite uidentur Christiane religioni quidam contradicere.

2 Quum igitur, Pater Amplissime, in tanta egreriorum scriptorum contentione pre meo debili adhuc et immaturo iudicio (nam teste Aristotele iuuenis consilium est inualidum)²³ non possim uerum ellicere, rogo Vestram Reuerendissimam Dominationem ut me ab huiusmodi dubitatione uelit absoluere. Vestra quippe Reuerendissima Dominatio, cum propter longa et diuturna studia, tum etiam propter magnum experimentum facile uerum persuadebit. Dicit enim Philosophus in VI Ethicorum: »Non minus inherendum est expertis et senioribus uel prudentium

Philosophus

²⁰ dum... artus] cf. Verg. Aen. 4,336

²¹ X] add. inter lin.

²² cf. Gell. 1,15 (= Hes. Op. 719-720); haec versio Latina apparet in Gell. edd. vetust.

²³ cf. Arist. Eth. Nic. VI.8, 1142a16

ljudske naravi i neka odmjeri srčanost, a ne malene snage: tko je učinio što je mogao, ispunio je Pismo. Sve će pak ostalo Vaše Prepoštovano Gospodstvo popratiti i ispitati svojom znanom mudrošću.

Neka Vaše Prepoštovano Gospodstvo bude zdravo i neka ga sreća prati kroz mnogo ljeta; njemu se ja ponizno preporučujem i njegovim se željama najpripravnije stavljam na raspolaganje, dajem i predajem, »dokle za sebe znam i duh dok mi udima vlada«. ¹⁸

Vašega Preuzvišenoga i Prepoštovanoga Gospodstva ponizni sluga

Frane Andreis

4.

Svojemu najljubaznijem gospodinu

Prepoštovani u Kristu oče i gospodine, najljubazniji gospodine, kad je prije deset dana pred Vašim Prepoštovanim Gospodstvom bilo riječi o sudbini, pri čemu su doista izvrsni učenjaci Vašega Prepoštovanoga Gospodstva u oštroumnoj raspravi vodili prijepore, bolje rečeno razgovore, smatrao sam tada neprikladnim da se, možda neuk i bez iskustva, sam priključim, kako se ne bi dogodilo da izgovorim štogod nepromišljeno, zbog čega bih se mogao mnogo kajati. Naime, od Hezioda, najdrevnijega među pjesnicima, naučio sam da je za čovjeka lijepo i pohvalno kad obuzda jezik, zbog čega on veli: 1

Štedljiv predstavlja jezik za ljude najveće blago,

Najviše pak priznanje donese kad pazi na mjeru. ¹⁹

Stoga, budući da sam čitao mnoge ugledne autore koji su pisali o sudbini, u nemaloj sam nedoumici i dvojbi zbog njihove razlike u mišljenjima. Što je još ozbiljnije, čini se da neki od njih protuslove kršćanskoj vjeri.

Pri tako velikom prijeporu izvrsnih pisaca ja, preuzvišeni oče, svojom još slabom i nezrelom moću prosuđivanja (jer po Aristotelovu svjedočanstvu zaključak mlada čovjeka nema vrijednost) ²⁰ ne mogu dokučiti istinu; stoga molim Vaše Prepoštovano Gospodstvo da me ushtjedne osloboditi takve dvojbe. Vaše će Prepoštovano Gospodstvo, što zbog duga i postojana proučavanja, što zbog velika iskustva, lako ukazati na istinu. Naime, Filozof u šestoj knjizi *Etike* kaže: »Treba 2

¹⁸ Usp. Verg. *Aen.* 4,336.

¹⁹ Hes. *Op.* 719-720 (prijevod Branimira Glavičića); Andreis navodi latinski prijevod prema onodobnom izdanju Aula Gelija (Gell. 1,15).

²⁰ Usp. Arist. *Eth. Nic.* VI,8, 1142a16.

opinionibus atque sententiis sine demonstratione quam demonstrationibus ipsis. Veluti enim oculum per experimentum habentes principia discernunt.«²⁴ Itaque eorundem opiniones hic subscribam quos non puto sine aliqua saltem apparenti ratione dixisse.

Chrisippus
Fatam
Cicero
heimarmenyn
Stoici
Democritus,
Heraclitus,
Empedocles
Cicero
Apulegius
Platonius

Chrisippus in libro De prouidentia quarto inquit: »Fatam est naturalis quedam series omnium rerum ex æterno aliis ad alia consequentibus et incommutabili manente eiuscemodi complicatione.«²⁵ Item Cicero in libro De diuinatione scribit: »Fatam autem id appello quod Greci heimarmenyn²⁶, id est ordinem seriemque causarum, cum causa causę annexa rem ex se gignit. Ea est ex omni æternitate fluens ueritas sempiterna.«²⁷ Hanc diffinitionem Tullius uidetur accepisse ex Stoicis, qui dicunt fatam esse connexam rerum seriem siue rationem per quam²⁸ mundus administratur.²⁹ Sed Democritus, Heraclitus et Empedocles in diffinitione fati solam necessitatem posuere; de quibus Cicero in libro De fato sic ait: »Ac mihi quidem uidetur, cum duę sententię fuissent ueterum philosophorum, una eorum qui censerent omnia fato ita fieri ut³⁰ id fatam uim necessitatis afferret, in qua sententia fuit Democritus, Heraclitus, Empedocles« etc.³¹ Pręterea Apulegius Platonius in libro De mundo scribens de fato ita dicit:

4
decretum,
pepromenon³³
moeran
enniomon
tria fata

»Fatam, quod³² Greci heimarmenyn uocant, tractu quodam inuicem causarum se continentium uolunt dici; decretum idem pepromenen dicunt, quod omnia in hoc statu rerum diffinita sunt nec sit in hoc mundo aliquid interminatum; idem fatam moeran³⁴ uocant, quod ex partibus constet; hinc enniomon³⁵, quod unicuique attributio sit ascripta sua, ac pacti eadem rerum³⁶ inefrugibilis necessitas ultionis. Sed tria fata sunt, numerus cum ratione temporis faciens, si potestatem³⁷ earum ad eiusdem similitudinem temporis referas. Nam quod in fuso perfectum est pręteriti temporis habet speciem, et quod torquetur in digitis momenti pręsentis indicat spacia, et quod nondum colo tractum est subactumque cura digitorum, id futuri et

²⁴ cf. Arist. Eth. Nic. VI.11, 1143b12-16

²⁵ cf. Gell. 7,2,2; haec versio Latina apparet in Gell. edd. vetust.

²⁶ **heimarmenyn] pro heimarmenen (i. e. εἰμαρμένην); similiter heimarmenyn/heimarmenin in pluribus locis infra**

²⁷ Cic. Div. 1,125

²⁸ **quam] corr. ex q(ua)m quam**

²⁹ cf. Diog. Laert. 7,149

³⁰ **post ut ipse p(er) cancellauit**

³¹ cf. Cic. Fat. 39

³² **post fatam ipse g scripsit nec cancellauit**

³³ **pepromenen] pro pepromenen (i. e. πεπρωμένην)**

³⁴ **moeran] in text. et in marg. pro moeram (i. e. μοῖραν)**

³⁵ **enniomon] in text. et in marg. pro ennomon (i. e. ἔννομον)**

³⁶ **ac pacti eadem rerum] pro Ἀδράστεια denique <est> in Apul. Op. vol. III, recens. P. Thomas (Lipsiae, 1908, p. 174)**

³⁷ **post potestatem ipse ad cancellauit**

se, ništa manje nego samih dokaza, držati mnijenja i sudova iskusnih i starijih ili mudrijih ljudi, pa i bez dokaza. Oni imaju uvid na temelju iskustva pa razabiru bitne stvari.«²¹ Stoga ću ovdje u nastavku navesti mnijenja onih za koje smatram da su govorili na temelju kakva, makar i prividna, razloga.

Hrizip u četvrtoj knjizi *O providnosti* kaže: »Sudbina je nekakav od naravi ustanovljen niz svih zbivanja koja oduvijek slijede jedna iza drugih, u spletu koji ostaje trajno nepromjenljiv.«²² Nadalje, Ciceron u knjizi *O proricanju* piše: »Sudbinom nazivam ono što Grci zovu *heimarménē*, to jest red i slijed uzroka, pri čemu je uzrok povezan s uzrokom te iz sebe rađa posljedicu. To je besmrtna istina koja se odvija od svekolike vječnosti.«²³ Čini se da tu definiciju Ciceron preuzima od stoika, koji kažu da je sudbina povezani niz ili načelo po kojem se svijet upravlja.²⁴ No Demosten, Heraklit i Empedoklo u definiciju sudbine uključili su samo nužnost; o njima Ciceron u knjizi *O sudbini* veli ovako: »Meni se pak doista čini – budući da su postojala dva mišljena starih filozofa, jedno onih koji su smatrali da po sudbini sve biva tako da ta sudbina donosi silu nužnosti, a to su mišljenje dijelili Demokrit, Heraklit i Empedoklo«²⁵, itd. Zatim, platoničar Apulej, pišući o sudbini u knjizi *O svijetu*, kaže ovo:

»Sudbinu, koju Grci zovu *heimarménē*, oni tako nazivaju po nekom nadozivanje međusobno spojenih uzroka; ujedno ono što je sudbinom dano zovu *peprōméne*, jer u ovoj zbilji sve ima svoju utvrđenu među i na ovom svijetu nema ničega neograničenoga; ujedno tako sudbinu zovu *moīra*, jer se sastoji od dijelova, zatim *énnomos*, jer je svakomu pojedincu dodijeljena jedna njezina kakvoća. Napokon, Adrasteja²⁶ je neizbježna nužnost osvete.²⁷ Ali postoje tri sudbine, a broj je u skladu s razdiobom vremena, ako samo usporediš njihove ovlasti s odnosnim vremenima. Jer ono što je na vretenu već dovršeno slika je prošlog vremena, ono što se prede među prstima pokazuje trenutke sadašnjosti, a ono što još nije izvučeno s preslice ni podvrgnuto radu prstiju to, čini se, pokazuje ono što će

3
Hrizip
Sudbina
Ciceron
*heimarmé-
nē*

stoici
Demosten,
Heraklit,
Empedoklo
Ciceron

platoničar
Apulej

4
što je
sudbinom
dano, *pe-
prōméne*
moīra
énnomos
tri sudbine

²¹ Usp. Arist. *Eth. Nic.* VI.11, 1143b12-16.

²² Usp. Gell. 7,2,2.

²³ Cic. *Div.* 1,125.

²⁴ Usp. Diog. Laert. 7,149.

²⁵ Usp. Cic. *Fat.* 39.

²⁶ Adrasteja, u grčkoj mitologiji kći Aresa i Afrodite, božica odmazde (naknadno stopljena s Nemezom).

²⁷ U Andreisovu izvorniku ovdje je koruptela koja se ne da popraviti (vidi kritički aparat). Stoga prijevod slijedi standardno izdanje Apulejeva teksta.

consequentis seculi posteriora³⁸ uidetur ostendere. Hęc illis conditio; ex nominum eorundem proprietate contingit, ut sit Atropos pręteriti temporis fatum, Lachesis a fine cognominata, quod etiam illis quę futura sunt finem suum deus dederit, Clotho pręsentis temporis habet curam, ut ipsis actionibus suadeat, ne cura solers rebus omnibus desit.«³⁹ Hęc Apulegius in pręfato libro.

5 Chrisippus quoque fuit istius opinionis de his tribus deis, prout narrat Eusebius in libro De preparatione Euangelica VI°.⁴⁰ Mercurius uero Trismegistus, summus theologus, in Asclepiade⁴¹ scribens sic de fato inquit:

6 »O Asclepi, ea est necessitas omnium que geruntur, semper sibi cathenatis nexibus iuncta. Hęc itaque aut est effectrix rerum, aut summus deus, aut ab ipso deo qui secundus effectus est deus, aut omnium celestium terrenarumque rerum firmata diuinis legibus disciplina. Hęc itaque heimarmenyn⁴² et necessitas ambe sibi inuicem indiuiduo connexę sunt glutino; quarum prior heimarmenin [sic]⁴³ rerum omnium⁴⁴ parit initia, necessitas uero cogit ad effectum, quę illius primordiis pendent. Has ordo consequitur, id est contextus et distinctio temporis rerum perficiendarum. Hęc ergo tria, heimarmenyn, id est fatum, necessitas, ordo, uel maxime dei nutu sunt effecta, qui mundum gubernat sua lege et ratione diuina, nec ira commouentur nec flectuntur gratia, sed seruiunt necessitati /Iv/ rationis etęrne.«⁴⁵ Vnde etiam Epicurei dicebant:

Nec bene pro meritis⁴⁶ capitur nec tangitur ira.⁴⁷

7 Apud Platonem fatum quattuor significat, id est ipsam mentem et spiritum cęli, legem quę cęlo est imposita, legem quę aliis diis attribuitur et executionem denique, quam secundi dei administrant.⁴⁸ Quidam tamen dicunt fatum esse dei prouidentiam. Sed Boetius inquit fatum dependere ex⁴⁹ prouidentia diuina. Vnde sic ipsum in libro De consolatione philosophię IIII° diffinit: »Fatum est inherens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quęque nectit ordinibus.«⁵⁰ Pithagoras uidetur idem sensisse, postquam dixerat fatum esse <omnium et>

³⁸ *post posteriora ipse designat cancellavit*

³⁹ *cf. Apul. Mund. 38*

⁴⁰ *cf. Euseb. Praep. Evang. 6,8 (in edd. vetust. 6,7) (PG 21, 446D=447D – 449A=450A)*

⁴¹ **Asclepiade] pro Asclepio**

⁴² **heimarmenyn] pro heimarmene (i. e. εἰμαρμένη), et sic iterum infra**

⁴³ **heimarmenin] pro heimarmene (i. e. εἰμαρμένη)**

⁴⁴ **omnium] add. inter lin.**

⁴⁵ *cf. Hermes Trismeg. Asclep. 39-40*

⁴⁶ **pro meritis] pro promeritis**

⁴⁷ *cf. Lucr. 1,49*

⁴⁸ *Hanc sententiam apud Platonem reperire non potui.*

⁴⁹ **ante ex ipse aliud ex cancellavit**

⁵⁰ *cf. Boeth. Cons. 4,6,9*

doći poslije, u budućnosti i u vremenu koje će uslijediti. Takva je njima narav; iz značenja njihovih imena proistječe da je Atropa sudbina protekloga vremena, Laheza je dobila ime od završetka, jer je čak i onomu što će tek biti bog odredio završetak, a Kloto se bavi sadašnjošću, tako što samim svojim djelovanjem daje poticaj kako bi se svemu što postoji posvećivala živa pozornost.«²⁸ Toliko Apulej u prije spomenutoj knjizi.

Atropa,
Laheza,
Kloto

I Hrizip je dijelio takvo mišljenje o tim trima božicama, kako pripovijeda Euzebije u šestoj knjizi *Evandeoske priprave*.²⁹ Merkur pak Trismegist, najodličniji teolog, pišući u *Asklepijadu*³⁰ ovako govori o sudbini:

5
Euzebije
Merkur
Trismegist
6

»Ona je, o Asklepije, nužnost svega što se zbiva, a što je s njome uvijek povezano lančanim vezama. Tako je ona ili uzročnica svega, ili je najviši bog, ili je onaj bog koji je kao drugi stvoren od sama boga, ili je božanskim zakonima čvrsto uspostavljen poredak svih nebeskih i zemaljskih stvari. I *heimarménē* i nužnost, dakle, međusobno su povezane nerazdvojivim ljepilom; prva od njih, *heimarménē*, rađa počela sviju stvari, a nužnost te stvari, kojima početak ovisi o onoj prvoj, dovodi do učinka. Za njima slijedi red, to jest povezanost i vremenski raspored svih stvari koje se trebaju dogoditi. Dakle, ovo troje: *heimarménē*, to jest sudbina, nužnost i red ponajvećma su posljedice božje volje, jer on upravlja svijetom po svojem zakonu i po božanskoj namisli; njih niti potiče mržnja niti ih skreće naklonost, nego služe nužnosti vječite namisli.«³¹ Stoga su i epikurovci govorili:

*heimarmé-
né*
nužnost
red

Ne da se zaslugama pridobit nit dira je mržnja.³²

epikurovci

Kod Platona sudbina ima četiri značenja, to jest sam um i duh neba, zakon koji je nebu postavljen, zakon koji se daje ostalim bogovima te napokon izvršenje, što ga provode drugotni bogovi.³³ Neki ipak kažu da je sudbina božja providnost. Ali Boetije veli da sudbina ovisi o božjoj providnosti. Stoga je ovako definira u četvrtoj knjizi *Utjehe filozofije*: »Sudbina je raspored svojstven promjenljivim stvarima, po kojem providnost povezuje sve stvari sa svojim vlastitim redom.«³⁴ Čini se da je isto mislio i Pitagora, budući da je rekao kako je sudbina uzrok što su

7
Platon
četiri stanja
sudbine
Boetije
Pitagora

²⁸ Usp. Apul. *Mund.* 38.

²⁹ Usp. Euseb. *Praep. Evang.* 6,8 (u starijim izdanjima 6,7) (PG 21, 446D=447D – 449A=450A).

³⁰ Zapravo: *Asklepiju*.

³¹ Usp. Hermes Trismeg. *Asclep.* 39-40.

³² Usp. Lucr. 1,49 (2,651) (preveo Marko Tepeš).

³³ Ovo mnijenje kod Platona nisam uspio pronaći.

³⁴ Usp. Boeth. *Cons.* 4,6,9.

eorum quę sunt per partes administrandorum causam.⁵¹ Quattuor igitur fati conditiones esse manifestum⁵² est ex p̄dictis; Boetius tamen quintam adiecit.

8
Apollo
astrologi
Hesiodus
Homerus

Apollo autem, prout ipse ex motibus stellarum futura predicebat, ita quoque putabat fatum a stellis ordinari et dependere. Quam opinionem uidentur tenere astrologi. Consequens est ponere⁵³ quomodo uolunt omnia fato necessario fieri. Itaque scribit Hesiodus in Theogonia quod tres deę, Clotho, Lachesis et Atropos nascentibus hominibus et bonum et malum conferunt.⁵⁴ Vnde inquit Homerus:

Quę data sorte mihi est nato, sors me inuida pressit.⁵⁵

Aulus
Gelius
Martialis

Quamuis istę Parçę accipi soleant in aliam significationem, uidelicet pro principio, medio et fine nostrę uitę, ut diffuse declarat Aulus Gelius in libro De noctibus Atticis,⁵⁶ ex quo Martialis ait:

Lanificas nulli tres exorare puellas

Contigit: obseruant quem statuere diem.⁵⁷

9
Plotinus
philosophus
Horatius

Tamen alii, ut Homerus, Chrisippus, Apulegius responsiones eas accipiunt pro fato. Quas Plotinus philosophus dicit esse filias Necessitatis, quę res humanas p̄cedit, dicente Horatio in primo Carminum:

Te semper anteit seua Necessitas.⁵⁸

Seneca

Quamobrem Seneca uolens exprimere potentiam fati necessitantis omnes actus inferiores in suis inquit tragediis:

Fatis agimur, cedite fatis,

Non sollicitę possuntque curę

Mutare rati stamina fusi:

Quicquid patimur mortale genus,

Quicquid facimus, uenit ex alto

Seruatque sua decreta colus

Lachesis dura reuoluta manu.⁵⁹

Idem
Homerus
Chrisippus

Idem alibi dicit: »Ducunt uolentem fata, trahunt⁶⁰ nolentem.«⁶¹ Similiter et Homerus inquit, prout etiam Chrisippus asserit in primo De fatis libro:

⁵¹ cf. Diog. Laert. 8,27

⁵² **post esse ipse es cancellauit**

⁵³ **ante ponere ipse quo cancellauit**

⁵⁴ cf. Hes. Theog. 218-219

⁵⁵ cf. Hom. Il. 23,78-79; versionem Latinam Andronicus uidetur proferre ex quadam ed. vetust. Euseb. Praep. Evang. 6,8 (in edd. vetust. 6,7) (PG 21, 445C=446C)

⁵⁶ cf. Gell. 3,16

⁵⁷ Mart. 4,54,5-6

⁵⁸ Hor. Carm. 1,35,17

⁵⁹ Sen. Oed. 980-986

⁶⁰ **trahunt] corr. ex trahant**

⁶¹ Sen. Ep. 107,11

stvari uređene kao cjelina i pojedinačno.³⁵ Dakle, iz prethodno rečenoga očito je da postoje četiri stanja sudbine; Boetije je ipak dodao i peto.

Apolon pak, kako je sam proricao budućnost iz kretanja zvijezda, tako je smatrao da i sudbinu određuju zvijezde i da ona o njima ovisi. Toga se mišljenja, kako se vidi, pridržavaju i astrolozi. Posljedično se može ustvrditi kako oni hoće da sve nužno nastaje po sudbini. Stoga Heziod piše u *Teogoniji* da tri boginje, Kloto, Laheza i Atropa, ljudima pri rođenju određuju i dobro i zlo.³⁶ Otud Homer veli:

...pošto me mrska

Proguta ona Kera, pri porodu što me već zgrabi.³⁷

No te Parke obično se shvaćaju u drugačijem značenju, to jest kao početak, sredina i kraj našega života, kao što opširno objašnjava Aulo Gelijske u knjizi *Atičke noći*,³⁸ otud Marcijal veli:

Nitko tri predilje djeve ublažio molitvom nije:
koji odrede dan, one i drže se njegov.³⁹

Ipak, drugi, poput Homera, Hrizipa i Apuleja, te odgovore prihvaćaju kao sudbinu. O njima filozof Plotin kaže da su kćeri Nužnosti, koja hodi pred ljudskim poslovima, kako kaže Horacije u prvoj knjizi *Pjesama*:

Pred tđbom ide Nužnost neùmitna.⁴⁰

Stoga Seneka, želeći izraziti moć sudbine, koja nužno proizvodi sve niže čine, u svojim tragedijama kaže:

Nama upravlja sudbina, pokorite se sudbini,
Ne mogu strepnje ni brige
Promijeniti predodređene niti vretena:
Što god podnosimo mi, smrtni rod,
Što god činimo, iz visine dolazi
I svoje odluke obdržava preslica
Što u ruci je vrti kruta Laheza.⁴¹

Isti pisac kaže na drugom mjestu: »Tko je voljan, sudbina ga vodi, tko nije, njega vuče.«⁴² Slično veli i Homer, kako tvrdi Hrizip u prvoj knjizi *O sudbini*:

³⁵ Usp. Diog. Laert. 8,27.

³⁶ Usp. Hes. *Theog.* 218-219.

³⁷ Hom. *Il.* 23,78-79 (preveo Tomo Maretić). Latinski prijevod Andreis zacijelo navodi prema kojem onodobnom izdanju Euzebija iz Cezareje; usp. Euseb. *Praep. Evang.* 6,8 (u starijim izdanjima 6,7) (PG 21, 445C=446C). Usp. ovdje bilj. 43.

³⁸ Usp. Gell. 3,16.

³⁹ Mart. 4,54,5-6.

⁴⁰ Hor. *Carm.* 1,35,17.

⁴¹ Sen. *Oed.* 980-986 (u izvorniku anapesti).

⁴² Sen. *Ep.* 107,11.

8
Apolon
astrolozi
Heziod
Homer
Aulo
Gelijske
Marcijal

9
filozof
Plotin,
Horacije

Seneka

isti pisac
Homer
Hrizip

- Non est qui fixas Parcarum auertere leges
Effugere aut possit.⁶²
- Virgilius Ex istis colligitur nostram deliberationem frustra esse. Vnde Virgilius in VI Eneidos ait:
- Carpe manu, namque ipse uolens facilisque sequetur,
Si te <fata> uocant; aliter non uiribus ullis
Vincere nec duro poteris conuellere ferro.⁶³
- Idem Idem alibi:
- Desine fata deum flecti sperare precando.⁶⁴
- Manilius Et Manilius astronomus inquit:
- Hoc, nisi fata darent, numquam fortuna tulisses⁶⁵.⁶⁶
- 10 Pręterea conueniens est ut ipsorum philosophorum atque astrologorum apertas auctoritates hic subscribam, quibus patet eos opinari quod corpora cęlestia influendo in corpora inferiora propter eorundem motus necessitent omnes operationes inferiores. Et primo Aristoteles in prohemio Metheorum disserens obiter de contingentibus passionibus circa elementa, et maxime circa ambitum terrę marisque: »Est autem necessitate mundus iste inferior contiguus superioribus lationibus, ut
- Aristoteles omnis ipsius uirtus gubernetur inde.«⁶⁷ Item Albertus Magnus in primo suorum Metheorum capite III° sic ait: »Oportet quod motus rerum quę ordinantur a natura, quę sunt in terra sicut plantę et generatio lapidum et generatio animalium et minerarum metallicarum et quę sunt similia dictis, sit factus et causatus ex motu corporum superiorum in omnibus similibus alterationibus naturalibus et suis mutationibus.«⁶⁸ Diuus etiam Thomas super secundo De celo et mundo, lectione X^a tradit: »Cum omnes formę substantiales inferiorum corporum sint ex uirtute cęlestium corporum, consequens est quod ex eorum uirtute sint etiam qualitates consequentes species seu formas elementorum.«⁶⁹
- Albertus Magnus
- Diuus Thomas

⁶² cf. *Hom. Il.* 6,488-489; *versionem Latinam Andronicus uidetur proferre ex quadam ed. vetust. Euseb. Praep. Evang.* 6,8 (in *edd. vetust.* 6,7) (PG 21, 445C=446C)

⁶³ *Verg. Aen.* 6,146-148

⁶⁴ *Verg. Aen.* 6,376

⁶⁵ **tulisses] pro tulisset**

⁶⁶ cf. *Manil.* 4,49

⁶⁷ cf. Cicchi Esculani *In Spheram mundi enarratio*, in: Lynn Thorndike, *The Sphere of Sacrobosco and its commentators*, University of Chicago Press, Chicago, 1949, p. 347

⁶⁸ *ibid.*

⁶⁹ *Thom. Aquin. In Arist. De caelo et mundo, lib. 2, lect. 10, n. 12*

- a smrti, mislim, da čovjek, kada se rodi,
 Uteko dosad nije ni jedan.⁴³
- Izvod je iz toga da je naše odlučivanje uzaludno. Stoga Vergilije u šestoj knjizi *Eneide* kaže: Vergilije
- Otrgni pristojno nju, jer ako te zove sudbina,
 Dat će ti sama se lako, a drukčije nikakvom snagom
 Ne ćeš je svladati moći ni željezom odsjeći tvrdim.⁴⁴
- Isti pisac na drugom mjestu: Isti pisac
- Ne misli molbama da ćeš okrenuti suđenje božje.⁴⁵
- I Manilije astronom veli: Manilije
- Sudba da nije dala, to srećom polučio ne bi.⁴⁶
- Osim toga prikladno je da ovdje donesem izričite tvrdnje samih filozofa i 10
 astrologa, iz kojih je očito kako oni misle da nebeska tijela, utječući na niža ti-
 jela, svojim kretanjem nužno proizvode sva niža djelovanja. A najprije Aristotel Aristotel
 u predgovoru *Nebeskih pojava* usput raspravljajući o kontingentnim trpnjama u
 vezi s elementima, ponajvećma u vezi s opsegom zemlje i mora, kaže: »Taj je
 niži svijet nužno povezan s višim gibanjima, tako da se odonud upravlja svakom
 njegovom sposobnošću.«⁴⁷ Nadalje, Albert Veliki u četvrtom poglavlju prve knjige Albert
 svojih *Nebeskih pojava* kaže ovako: »Nužno je da mijenjanje⁴⁸ onih stvari što ih
 uređuje narav, a koje se nalaze na Zemlji, poput biljaka, kao i nastanak stijena,
 i nastanak životinja, i minerala, i drugoga tomu sličnog, postaje i uzrokovano je
 kretanjem viših tijela u svim tomu sličnim naravnim promjenama i vlastitim pre-
 obrazbama.«⁴⁹ I sveti Toma u desetom predavanju svojih komentara uz *O nebu i svijetu*⁵⁰ iznosi: »Budući da sve supstancijalne forme nižih tijela bivaju po utjecaju
 nebeskih tijela, slijedi da iz njihova utjecaja bivaju i kvalitete koje djeluju na vrste
 ili forme elemenata.«⁵¹ sveti
 Toma

⁴³ Hom. *Il.* 6,488-489 (preveo Tomo Maretić). Latinski prijevod Andreis zacijelo navodi prema kojem onodobnom izdanju Euzebija iz Cezareje; usp. Euseb. *Praep. Evang.* 6,8 (u starijim izdanjima 6,7) (PG 21, 445C=446C).

⁴⁴ Verg. *Aen.* 6,146-148 (prijevod Tome Maretića; riječ je o zlatnoj grani).

⁴⁵ Verg. *Aen.* 6,376 (prijevod Tome Maretića).

⁴⁶ Manil. 4,49 (malo promijenjen citat).

⁴⁷ Usp. Cicchi Esculani *In Spheram mundi enarratio*, u: Lynn Thorndike, *The Sphere of Sacrobosco and its commentators*, University of Chicago Press, Chicago, 1949, str. 347.

⁴⁸ U izvorniku *motus*, što u skolastičkoj terminologiji ne znači samo mjesno gibanje, nego svaku vrstu promjene.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Riječ je o Aristotelovu djelu *O nebu* (ili *O nebu i svijetu*).

⁵¹ Thom. Aquin. *In Arist. De caelo et mundo*, lib. 2, lect. 10, n. 12.

11 Propterea retulit Ptolomeus [*sic*] in Centiloquio: »Vultus huius seculi subiecti sunt uultibus corporum superiorum.«⁷⁰ Et Hermes in primo De speculo et luce infert: »Moralium uirtutum et omnium cęlestia sunt causa.«⁷¹ Albumasar quoque in tercio libro sue Astrologię scribit: »Quicquid in mundo isto nascitur et occidit, signorum et stellarum motum consequitur tamquam causam efficientem.«⁷² Idem in Introductorio maiori, differentia quinta, dicit: »Signa et planetę significant superesse elementorum et eorum corruptionis et compositionis in indiuiduis⁷³ nutu dei.«⁷⁴ Item Ioannes Damascenus in libro Separationum sermonum dicit: »Secundum mutationem <stellarum> in longitudine et latitudine uitia et nature consuetudines mutantur.«⁷⁵ Ad hęc Aristoteles in II° De generatione et corruptione inquit: »Secundum accessum uel recessum planetarum per circulum obliquum fiunt generationes et corruptiones in rebus inferioribus.«⁷⁶ Et Hypocrates, princeps medicorum, dixerat: »Mutationes temporum quę fiunt ex mutatione stellarum maxime generant morbos.«⁷⁷ Vnde intulit Hyparcus in libro De uinculo spiritus: »Medicus sine astrologia est quasi oculus qui non est in potentia ad operationem.«⁷⁸ Et Apollonius in sua Arte magica⁷⁹ scripsit medicum sine stellis et nigromanticum sine ossibus mortuorum esse quasi imaginem a spiritibus /2r/ <non> uiuificatam.⁸⁰ Albumasar quoque in suo Introductorio maiori meminit quod astrorum scientia est principium scientię medicine,⁸¹ et hoc propter influxus cęlestium corporum. Ex quo dicebat Hermes: »Alterabilis est natura ipsa secundum aspectus et coniunctiones corporum superiorum.«⁸² Et Ioannes de Sacro Bosco in suo Introductorio astronomico ait: »Secundum motum planetarum sub zodiaco est omnis uita in rebus inferioribus.«⁸³ Et uniuersaliter omnes dicunt quod omnia generata et corrupta et renouata in mundo inferiori, generabili et corruptibili, habent causas efficientes in mundo superiori et ingenerabili et incorruptibili.⁸⁴ Non enim sine ratione diuus Thomas in prefato libro dixerat: »Videlicet corpora cęlestia sunt

⁷⁰ cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 382

⁷¹ cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 347

⁷² *ibid.*

⁷³ **indiuiduis] corr. ex indiuidijs**

⁷⁴ cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 347

⁷⁵ *ibid.*

⁷⁶ cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 382.

⁷⁷ cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 347

⁷⁸ cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 344-345

⁷⁹ **in sua Arte magica] corr. ex in sue arte Magia**

⁸⁰ cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 345

⁸¹ *ibid.*

⁸² cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 347

⁸³ cf. Cicchi Esculani *op. cit.*, p. 380

⁸⁴ *ibid.*

Zbog toga je Ptolemej u *Stogovoru* iznio: »Izgled ovoga svijeta podređen je izgledu viših tijela.«⁵² A Hermes u prvoj knjizi *O zrcalu i svjetlosti* zaključuje: »Nebeske su pojave uzrok moralnih i svih drugih vrlina.«⁵³ I Albumasar u trećoj knjizi svoje *Astrologije* piše: »Što god se na ovom svijetu rađa i umire, to kao svoj tvorni uzrok ima kretanje zvijezda i zvijezda.«⁵⁴ Isti pisac u *Većem uvodu*, u petoj distinkciji, kaže: »Zvijezde i planeti označavaju vrhovno biće elemenata i njihova propadanja i nastajanja u pojedinim stvarima božanskim migom.«⁵⁵ Nadalje, Ivan Damaščanski u knjizi *Zasebnih govora* kaže: »Prema mijeni dužinskog i širinskog položaja zvijezda mijenjaju se nevolje i naravne pojave.«⁵⁶ K tomu Aristotel u drugoj knjizi *O nastajanju i propadanju* kaže: »Prema približavanju ili udaljavanju planeta po nagnutoj kružnici bivaju nastajanja i propadanja u nižim stvarima.«⁵⁷ I prvak među liječnicima Hipokrat rekao je: »Mijene prilika, koje bivaju iz mijena zvijezda, ponajvećma uzrokuju bolesti.«⁵⁸ Otud je Hiparh u knjizi *O svezi duha* zaključio: »Liječnik bez astrologije nalik je oku koje nije u mogućnosti da djeluje.«⁵⁹ A Apolonije u svojem *Umijeću magije* napisao je da je liječnik bez zvijezda i negromant bez kostiju mrtvaca nalik utvari kojoj dusi nisu udahnuli život.⁶⁰ I Albumasar u svojem *Većem uvodu* spominje da je poznavanje zvijezda početak poznavanja medicine,⁶¹ i to zbog utjecaja nebeskih tijela. Stoga je Hermes govorio: »Sama je narav podložna promjeni s obzirom na aspekte i konjunkcije viših tijela.«⁶² I Iohannes de Sacrobosco u svojem *Uvodu u astronomiju* kaže: »S obzirom na kretanje planeta pod zodijakom ponaša se sav život u nižim stvarima.«⁶³ A svi bez iznimke kažu da sve nastalo, propalo i obnovljeno u donjem svijetu, koji je podložan nastajanju i propadanju, ima tvorne uzroke u gornjem svijetu, koji nije podložan nastajanju i propadanju.⁶⁴ Nije naime bez razloga sv. Toma u prije spomenutoj knjizi kazao: »Očito je da su nebeska tijela djelatna u odnosu na ona

11
Ptolemej
Hermes
Albumasar

Isti pisac

Ivan Damaščanski
Aristotel

Hipokrat
Hiparh

Apolonije

Albumasar

Hermes
Iohannes de Sacrobosco

sv. Toma

⁵² Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 382. (Riječ je o izreci u Pseudo-Ptolemejevu djelu *Stogovor* [*Centiloquium*], sažetku iz Ptolemejevih astroloških spisa.)

⁵³ Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 347.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 382.

⁵⁸ Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 347.

⁵⁹ Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 344-345.

⁶⁰ Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 345.

⁶¹ Ibid.

⁶² Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 347.

⁶³ Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 380.

⁶⁴ Ibid.

Moyses Arabicus actiua respectu eorum quę sunt hic.«⁸⁵ Et hoc manifestatur per Moysen Arabicum dicentem: »Omnis species in mundo habet stellam respicientem et conseruantem ipsam in esse suo.«⁸⁶ Albertus etiam Magnus in suis Meteororum libris asserit cometas significare bella mortemque regum et principum.⁸⁷

12 Si predicta essent uera, tunc arbitrium humanum frustra putaremus datum, nam stellę non influunt secundum operationes nostras, immo quales sunt motus earum (ut statuit),⁸⁸ tales operationes necesse est fieri. Cur igitur uota⁸⁹ fierent, cur templa construerentur, cur sacerdotes ad res diuinas ordinarentur, cur thura adolerentur, cur ieiunia indicerentur orationesque ad deum funderentur, si

Nec bene pro meritis⁹⁰ capitur nec tangitur ira,⁹¹

Epicurei ut dicebant Epicurei?

13 Sed plane multum his contraria sunt ea que referuntur in Sacra scriptura. Nam Deus⁹² Exechielli [*sic*] mandauerat ut suam domum disponderet, quoniam ad paucos dies erat moriturus, qui lachrimans multis precibus⁹³ obtinuit a Deo uitam sibi proferri numero quindecim annorum.⁹⁴ Nonne et Niniuę penitenti pepercit Dominus, quam ad quadraginta dies subuertendam annunciari⁹⁵ per prophetam iusserat?⁹⁶

14 Sed plane desipio dum Vestre Reuerendissime Dominationi innumera huiusmodi exempla de sacris libris referre studeam. Quis enim melius nouit quam Vestra Reuerendissima Dominatio, quae diu noctuque diuinis sermonibus insistit? Cęterum, quamquam ego cum fide nostra teneo, que tale fatum omnino abiicit et exterminat, nihilominus opiniones grauissimorum auctorum, quibus ego repugnare non⁹⁷ ausim, uehementer anxium me reddunt. Vestra Reuerendissima Dominatio dignetur solita prudentia rem istam discutere atque ab oculis caligantibus perobscuram mihi nebulam remouere.

15 Valeat Vestra Reuerendissima Dominatio felici omine, ac iucundissimo uite cursu ad Nestoris annos perueniat.

Excellentissimae Vestrae Reuerendissimae Dominationis

humil<is seruator> F. Andronicus

⁸⁵ cf. Thom. Aquin. Comm. in Arist. De caelo et mundo 2, lect. 10, n. 12

⁸⁶ cf. Cicchi Esculani op. cit., p. 381

⁸⁷ cf. Alberti Magni Liber meteororum 1,3, in: Alberti Magni Opera omnia, ed. A. Borgnet, vol. IV, Paris, 1890, pp. 499-508

⁸⁸ Andronicus uidetur hic referre ad Aristotelem (cf. 4,10 supra) et ad omnes qui eius opinionem secuti sunt.

⁸⁹ uota] ipse corr. ex fota

⁹⁰ pro meritis] pro promeritis

⁹¹ cf. Lucr. 1,49

⁹² post Deus ipse Moy cancellauit

⁹³ precibus] ipse corr. ex precipus

⁹⁴ cf. Is 38,1-5

⁹⁵ post anuciari ipse iuss cancellauit

⁹⁶ cf. Ion 3,1-4

⁹⁷ post non ipse as (?) cancellauit

koja su ovdje.«⁶⁵ A to se očituje i kod Mojsija Arabljanina, koji kaže: »Svaka vrsta na svijetu ima odgovarajuću zvijezdu koja je odražava u njezinu biću.«⁶⁶ I Albert Veliki u svojim knjigama *Nebeskih pojava* tvrdi da kometi znače ratove i smrt kraljeva i vladara.⁶⁷

Mojsije Arabljanin

Albert Veliki

Kad bi to što je rečeno bilo istinito, tada bismo mogli smatrati da je slobodna volja ljudima dana uzalud, jer zvijezde ne utječu s obzirom na naša djelovanja, nego, prema tome kakvo je njihovo gibanje (kao što je ustvrdio),⁶⁸ nužno je da takva bivaju i djelovanja. Zašto bi se dakle davali zavjeti, zašto bi se gradili hramovi, zašto bi se svećenici zaređivali za bogoslužje, zašto bi se palio tamjan, zašto bi se naređivao post i Bogu upućivale molitve, ako

12

Ne da se zaslugama pridobit nit dira ga mržnja,⁶⁹

kao što su govorili epikurovci?

epikurovci

Ali dakako, ovomu je uvelike suprotno ono što se iznosi u Svetom pismu. Jer Bog je Ezekielu naložio da uredi kuću svoju jer će za malo dana umrijeti, a on je uz plač mnogim molitvama od Boga postigao da mu se život produži za petnaest godina.⁷⁰ Zar nije Gospodin oprostio i Ninivi, koja se pokajala, a bio je zapovjedio da joj se po proroku objavi kako će za četrdeset dana biti razorena?⁷¹

13

Ezekiel

Niniva

Ali već posve ludujem dok se trudim da Vašemu Prepoštovanomu Gospodstvu iznesem bezbrojne ovakve primjere iz svetih knjiga. Tà tko to zna bolje od Vašega Prepoštovanoga Gospodstva, koje se danju i noću predano bavi riječima Božjim? A opet, iako se ja držim naše vjere, koja takvu sudbinu posve odbacuje i protjeruje, ipak me mišljenja vrlo uglednih autora, kojima se ne bih usudio suprotstaviti, uvelike uznemiravaju. Neka bi se Vaše Prepoštovano Gospodstvo udostojilo taj predmet razjasniti svojom znanom mudrošću i s mojih tamom zastrtih očiju ukloniti taj mračni oblak.

14

Neka Vaše Prepoštovano Gospodstvo bude zdravo pod sretnim znamenom i neka živeći najugodnijim životom dosegne Nestorove godine.

15

Vašega Preuzvišenoga i Prepoštovanoga Gospodstva

ponizni sluga F. Andronik

⁶⁵ Usp. Thom. Aquin. *In Arist. De caelo et mundo*, lib. 2, lect. 10, n. 12.

⁶⁶ Usp. Cicchi Esculani *op. cit.*, str. 381.

⁶⁷ Usp. Alberti Magni *Liber meteororum* 1,3, u: Alberti Magni *Opera omnia*, ur. A. Borgnet, sv. IV, Pariz, 1890, pp. 499-508.

⁶⁸ Čini se da Andreis ovdje misli na Aristotela (usp. gore 4,10) i sve koji su slijedili njegovo mišljenje.

⁶⁹ Usp. Lucr. 1,49 (2,651) (preveo Marko Tepeš).

⁷⁰ Usp. Iz 38,1-5.

⁷¹ Usp. Jon 3,1-4.

5.

AAGn 5/11, Nr. 17

(Bolz, pp. 388-389)

/1r/ Domino generosissimo.

- 1 Quamquam nulli dubium est quod iussa Vestre Reuerendissime Dominationis quam accuratissime exequentur, tamen sepe numero Iouem etiam legimus a mortalibus precatum fulmina retinuisse: quanto magis Vestram Reuerendissimam Dominationem, a nemine prouocatam, opinionem suam, postquam rationem audiuerit, immutaturam esse sperem. Relatum est mihi Vestre Reuerendissime Dominationi in animo esse me secretissimo atque conscio mearum curarum cubiculo priuandi; consternatus sum, benignitate in hoc Vestre Reuerendissime Dominationis usus. Si prius caruissem isto bono, leuius fortasse ferrem: tolerabilius enim⁹⁸ est (referente Seneca) bona non acquirere quam acquisita ammittere; nam letiores cernuntur quos numquam fortuna respexit quam quos deseruit.⁹⁹ Omnis hic mea commoditas est ex porticu: qui non utuntur deambulationibus, nihil confert; per ipsum cubiculum spatiari a multo iam tempore per Vestram Reuerendissimam Dominationem latenter correptus desii.
- 2 Accedit etiam quod hic sum passus hyemem; pluuias quoque ac pestiferos austros, quorum hoc anno magna potestas fuit, cum discrimine excepi. Nunc letiore celo uitales Zephyros patentibus fenestris admittere, uirentibus fruticibus oblectari, uario auium cantu mulceri, florentes uiolas, pumicantes¹⁰⁰ rosas, albicantia lilia maxime spectare, alia etiam quam plurima sperabam. Scriptum est per Prophetam: »Qui seminant in lachrimis, in exultatione metent.«¹⁰¹ Vtrunque est in manu Vestre Reuerendissime Dominationis; ab unoquoque optimo non nisi optimum expectandum est. Vestra autem Reuerendissima Dominatio, cui neminem in deliberando anteposuerim, pro suo arbitrio sapienter nec minus benigne disponet.
- 3 Quam bene ualere in perfecta semper animi et corporis integritate et¹⁰² in maxima bonorum affluentia cupio.
7. Cal. Martias 1515.

(Edidit Bratislav Lučin)

⁹⁸ *ante enim ipse s cancellavit*⁹⁹ *cf. Sen. Tranq. 8,3*¹⁰⁰ **pumicantes] pro punicantes**¹⁰¹ *Ps 125(126),5*¹⁰² **et] add. inter lin.**

5.

Najplemenitijemu gospodinu

Iako nitko ne dvoji da će se nalozi Vašega Prepoštovanoga Gospodstva 1 izvršavati što je točnije moguće, ipak često čitamo da je čak i Jupiter na molbu smrtnika suspregnuo svoje munje. Koliko se više ja nadam da će Vaše Prepoštovano Gospodstvo, kad čuje obrazloženje, bez ičijega poticaja promijeniti svoje mišljenje. Javljeno mi je da me Vaše Prepoštovano Gospodstvo namjerava lišiti moje sobe, skrovitoga dionika mojih briga: uznemirio sam se, jer sam u tome pogledu uživao dobrostivost Vašega Prepoštovanoga Gospodstva. Da prije nisam imao takvu pogodnost, možda bih to lakše podnio: bolje se naime izdrži (kako spominje Seneka) da se dobra ne steknu, nego da se stečena izgube; jer opaža se da su veseliji oni na koje se sreća nikad nije osvrnula nego oni koje je napustila.⁷² Sva se moja pogodnost ovdje sastoji u trijemu; onima koji nisu skloni šetanju on ne znači ništa; a hodati po samoj sobi prestao sam već odavno, nakon diskretna ukora Vašega Prepoštovanoga Gospodstva.

Još nešto: ovdje sam prepatio zimu; uz rizik sam podnio i kiše i kužnu južinu, 2 koja je ove godine vrlo snažno puhala. Sad sam se, kad su zaredali vedriji dani, ponadao kako ću kroz otvorene prozore pustiti unutra živodajne zefire, uživati u ponovno zelenom drveću, veseliti se raznolikoj pjesmi ptica, a naročito kako ću se diviti procvjetalim ljubicama, crvenim ružama, bijelim ljiljanima i još mnogočemu drugomu. Zapisano je kod Proroka: »Tko sije u suzama, žnjet će u veselju.«⁷³ I jedno i drugo u rukama je Vašega Prepoštovanoga Gospodstva: od najboljih valja očekivati samo najbolje. Vaše Prepoštovano Gospodstvo, kojemu nikoga ne bih pretpostavio u donošenju odluka, odredit će mudro, ali zato ne manje dobrostivo, po svojoj prosudbi.

Njemu ja želim da uživa dobro zdravlje u punoj duševnoj i tjelesnoj snazi i 3 u najvećem obilju dobara.

Sedmoga dana prije martovskih Kalenda 1515.⁷⁴

(*Preveo i bilješkama popratio Bratislav Lučin*)

⁷² Usp. Sen. *Tranq.* 8,3.

⁷³ Ps 125(126),5.

⁷⁴ Tj. 23. veljače 1515.